

Критеріями оцінювання виступу конкурсантів є:
1) вокально-хорова та виконавська культура (наприклад, 15 балів);

2) сценічна та слухачька культура (наприклад, 10 балів).

Оцінка вокально-хорової та виконавської культури передбачає показ відповідних умінь та навичок, рівень розкриття музичного образу твору в процесі конкурсного виступу. Конкурсанти повинні показати вміння поєднувати у своєму виступі вокально-хорову та виконавську культуру зі сценічною, а також відповідний рівень культури поведінки в концертній залі. Тому кінцевий результат їхнього виступу оцінюється журі на основі сукупності критеріїв.

Принципи добору конкурсного репертуару. Репертуар добирається, виходячи зі специфіки даного заходу, але в рамках відповідних вимог державної програми з предмета «Музичне мистецтво». Він готується поступово протягом навчального року. Частина його може бути використана з попередніх років.

Зведений хор та особливості співу в ньому. Порівняно з класом-хором, який складається з 25–30 учнів, зведений хор є значно більшим. У процесі проведення конкурсу він змінює свій склад. У першому турі зведений хор вбирає в себе класні хори однойменної паралелі класів, а в другому турі там представлені класні хори різних паралелей. До свого виступу конкурсанти не мають можливості спільно опрацювати репертуар, який готувався для виконання зведеним хором, а вивчають його окремо класними хорами на уроках музичного мистецтва. Тому виступ учнів класного хору в складі зведеного хору є непростю справою та потребує відповідних навичок підпорядкування набутих вокально-хорових умінь специфіці співу в такому колективі й організації сценічного виступу.

Розспівування. Враховуючи те, що досвід і практика виступу класів-хорів в ЗНЗ досить обмежені, особливо у складі зведеного хору, його розспівування в першому й другому турах доцільно проводити перед початком конкурсу в концертній залі. Така форма організації розспівування одночасно сприяє вирішенню й організаційних питань, і власне вокально-хорових.

Охорона голосу та здоров'я учнів. Охороні голосу та здоров'я учнів потрібно приділяти увагу на всіх урочних заняттях, враховуючи в першу чергу вікові особливості. Питання про можливість виступу вчитель музичного мистецтва і класний керівник (класовод) обговорюють персонально з кожним учнем. І тільки з дозволу батьків, які найкраще обізнані зі станом здоров'я своєї дитини, учень може брати участь у конкурсному виступі.

Уроки-репетиції. На них опрацьовується конкурсний репертуар, а також сценічні навички: уміння приготуватися до виступу, вийти на сцену, поводити себе під час виступу та після нього (зайняти свої місця в концертній залі й уважно слухати виступи інших колективів). Репетиція проводиться двічі в концертній залі. На першому уроці-репетиції конкурсний репертуар та сценічну культуру учні опрацьовують в центрі сцени або сценічної частини зали – місці конкурсного виступу класного хору. Далі відпрацьовується вихід на сцену, повернення на місця, які відведені класному хору.

На другому уроці-репетиції опрацювання конкурсного репертуару (хоровий спів) та сценічної культури відбувається на тому місці сцени, яке відведене для конкретного класного хору в складі зведеного хору.

Уроки-репетиції особливо важливі для учнів, які не мають досвіду концертного виступу на сцені, де психологічне, фізичне та емоційне навантаження набагато сильніше, ніж на уроках музичного мистецтва; конкурсанти мають також враховувати акустику концертної зали.

Виконання конкурсної програми та виступ зведеного хору відбуваються без супроводу відповідними технічними засобами.

Важливе значення має **відзнака всіх учасників конкурсу** – їхнє нагородження та процедура його проведення; це своєрідна подяка організаторів конкурсу учням-учасникам і є не прямою, а, що особливо важливо, опосередкованою формою оцінювання їхніх знань та умінь. В основі оцінювання повинно бути розуміння того, що «духовні інтереси завжди потребують стимулів перш за все духовних і тільки на цій основі стимулів матеріальних» [3].

Учитель музичного мистецтва – ключова фігура конкурсу, оскільки на нього лягають функції керівника, концертмейстера й організатора, які професійно завжди розмежовані. Саме він готує класний та зведений хори до виступу та відповідає за їхню готовність. Сам виступ класного хору об'єднує виконавство учнів під керівництвом учителя, в процесі виступу рівень розкриття музичного образу конкурсантами значною мірою залежить від його зібраності та професійності як хормейстера та інструменталіста. Організатори конкурсу повинні з розумінням ставитись до того значного обсягу навантаження, яке покладено на вчителя музичного мистецтва, адже виступи учнівських хорів є водночас і звітом про професійну майстерність педагога.

Організуючи конкурс, потрібно пам'ятати:

1. Межі уроку музики, на жаль, не дають можливості досягти високого вокально-хорового рівня виконавської майстерності класного хору, однак до цього треба прагнути. Практика показує, що виконавський рівень учнів

поступово зростає з кожним наступним конкурсом, тому конкурси мають стати у школі традиційними.

2. Вирішення художнього завдання кожного конкретного твору повинно йти через пошук засобів виразності, умінь донести з їхньою допомогою художній образ. Мова йде не тільки про опанування правильними виконавськими уміньми, а й про набуття загальних відомостей, інформації про композиторів, жанри, види мистецтва, – тобто про загальний музичний розвиток учнів, який не можна «відтренувати» перед конкурсним виступом, він має відбуватися протягом усіх років навчання.

3. Сам конкурсний виступ не повинен бути самоціллю. Більш важливою і глибинною метою конкурсу є формування у школярів загальнолюдської культури, любові до музичного мистецтва.

4. Головне, до чого потрібно прагнути організаторам конкурсу хорового співу, – він має бути справжнім святом музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі.

Висновки. Хоровий конкурс як одна з традиційних форм масового музичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах виконує значний спектр суто виконавських завдань і сприяє підвищенню загальної культури учнів, набуттю ними культурних і духовних цінностей. Підготовка та проведення конкурсу вимагає ретельної організаційно-підготовчої роботи колективу закладу, яка поєднується з тривалим процесом музичного виховання учнів – учасників колективу і включає формування вокально-хорових навичок, підбір репертуару, репетиції, підготовку до сценічного виступу, вироблення співацького режиму.

УДК 3721.878

ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Розроблений конспект уроку музики в першому класі покликаний дати учням уявлення про виражальні можливості музичного мистецтва; автор пропонує це зробити, звертаючись до казкових образів Петра Чайковського.

Ключові слова: урок музики, першокласники, виражальні можливості музики.

Мета уроку: формувати уміння вслуховуватися в музичні твори, аналізувати їх образи; ознайомити з поняттями «нотний стан», «скрипковий ключ», «нота»; вдосконалювати вокально-хорові навички; розвивати ритмічний слух, музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Алиев Ю. Б.* Настольная книга школьного учителя-музыканта. – М. : Владос, 2000. – 336 с.
2. *Живов В.* Исполнительский анализ хорового произведения. – М. : Музыка, 1987. – 95 с.
3. *Козлов П. Г., Степанов А. А.* Анализ музыкального произведения. – М. : Просвещение, 1964.
4. *Ростовський О. Я.* Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
5. *Хлебникова Л. О.* Методика хорового співу у початковій школі : метод. посібник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 206 с.
6. *Хлебникова Л. О.* Позакласна робота з музики та співів у школі. – К. : Рад. школа. – 1961. – 92 с.

Стаття надійшла до редакції 4 березня 2013 року

Башкатов Г. Технологія проведення общешкільного конкурсу хорового пения

В статті розкриваються особливості організації і проведення конкурсу хорових колективів в общеобразовательній школі.

Ключевые слова: конкурс хорового пения, общеобразовательная школа, классный хор, сводный хор.

Bashkatov G. The technology of whole-school competition of choral singing

In the article the features of organization and holding competition choral collectives at general school are exposed.

Keywords: competition of the choral singing, general educational establishment, class choir, composite choir.

Олена Рейзіна,
керівник ДШС «Щастя» (м. Київ)

рой, дитячі музичні інструменти, DVD-плеєр, синтезатор, диски (1, 2 клас), дидактичний матеріал, цукерки.

I. Організаційна частина.

Вхід під музику П. Чайковського «Марш дерев'яних солдатиків».

Музичне вітання «Перший клас».

II. Актуалізація знань учнів.

Завдання для учнів. Діти, ви зайшли в клас під музику. А який у неї характер, спробуйте розказати за допомогою кольорових карток, які лежать у вас на столі. Послухайте фрагмент твору, виберіть картку певного кольору й підніміть її (учні обирають одну картку із запропонованих чотирьох – темно-коричневої, сірої, жовтої, рожевої). Отже, більшість із вас обрали рожевий і жовтий колір; подумаймо разом, чому саме так (учні висловлюють свої думки про характер твору). А тепер спробуймо придумати рухи рук і ніг під цю музику (звучить фрагмент, учні імпровізують). На що схожі ваші рухи? (На крокування). Отже, звучав марш. Пропоную подумати й визначити, хто б міг крокувати під такий марш. На дошці ви бачите три плакати із зображеннями спортсмена, військового та іграшкового солдатика. Виходьте до дошки і прикріпіть кожний свій магнітик до того зображення, яке відповідає вашому уявленню (учні виконують). Подивіться, майже всі магнітики опинилися на плакаті, де зображений іграшковий солдатик. Так, ця музика легка, немов іграшкова, і під неї марширує дерев'яний солдатик. А написав цей твір Петро Чайковський – російський композитор, музику якого ми ще сьогодні слухатимемо.

III. Розспівування і засвоєння музичної грамоти.

Разом із такою музикою до нас у клас залетіла на урок чарівниця, яка спостерігатиме за вашими успіхами на уроці й найбільш активним даруватиме красиві сніжинки.

1. Ознайомлення з термінами «нота», «нотний стан», «скрипковий ключ». На уроках математики, мови ви пишете в зошитах. Але є особливі музичні зошити, і вони чимось відрізняються від інших. Спробуймо визначити, чим саме. Відкрийте свої нотні зошити.

В зошитах твоїх охайних
Зрозуміло все й звичайно:

Є там лінії, й клітинки,

І відмінні є оцінки.

Там шикуються в загони
Букв і цифр стрункі колони.

Тільки де ж значки музичні

В зошитах шукати звичних?

Для тих знаків особливих

Збудували хатку з ліній!

Їх не важко рахувать:

Раз, два, три, чотири, п'ять!

Має назву хатка та –

Нотний стан.

Господинь у домі сім:

До, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

Щоб дверцята відчиняти,

Треба ключ надійний мати.

Ключ до музики запам'ятай

І скрипковим називай.

(Читаючи вірш, учитель на дошці або фланелеграфі на нотному стані прикріплює кольорові ноти по порядку та скрипковий ключ).

2. Закріплення вивченого.

● За допомогою яких музичних знаків можна записати музику?

● Скільки нот всього є? Назвіть їх.

● Де записують ноти?

● Яку назву має ключ, що відкриває нотний стан?

IV. Розучування пісні Я. Степового «Сніжинки».

1. Вступна бесіда.

● Яка зараз пора року?

● Якими ознаками зима відрізняється від інших пір року?

2. Відгадування загадки:

Срібна зірка біла-біла

На долоню мені сіла.

А як сіла, то розтала,

Голуба водиця стала (Сніжинка).

Пісня, яку ми розучимо сьогодні, так і називається – «Сніжинки», а створив її Яків Степовий.

3. Виконання вчителем пісні.

● Який характер музики? (Ніжний, лагідний, ласкавий, спокійний, добрий).

● Спробуймо рукою показати, як рухається мелодія пісні. (Ніжно, плавно).

4. Розучування першого куплета по частинах (примітка: звернути увагу, що сильна доля припадає на другий склад, мелодія починається із затакту).

V. Слухання творів П. Чайковського «Танець феї Драже» (з балету «Лускунчик»), «Баба Яга».

1. Слухання. П. Чайковський. «Танець феї Драже».

● Послухайте фрагмент з балету «Лускунчик», у якому розповідається казкова історія і діють персонажі: дівчинка, іграшковий лускунчик, королева цукерок – фея Драже, і скажіть, якому з персонажів найбільше відповідає за характером ця музика? Хто з них може танцювати під неї?

Так, це танець феї Драже. Ви, мабуть, помітили, які казкові звуки лунають у цьому творі. Їх утворює інструмент, який називається челеста (демонстрація зображення інструмента). Кого він вам нагадує? Так, фортепіано, от тільки всередині його не струни, а металеві

пластинки, по яких б'ють маленькі молоточки. Тому й створюється таке казкове враження.

Аналіз музики:

● Що розповіла нам музика про фею Драже?

● Добра вона чи зла? Що вона любить?

2. Слухання. П. Чайковський. «Баба Яга».

● А зараз – ще одна казкова істота прямисінько з казки. Послухайте музику і спробуйте вгадати її ім'я.

● Яких героїв казок ви знаєте? (Учні відповідають).

Усі, кого ви назвали, робили добрі справи, допомагали людям. А хто їм заважав? Так, це не дуже добрі, навіть злі створіння. І серед них – Баба Яга. Ось як про неї розповідається в одній казці: «Вранці прокинулася Баба Яга – кістяна нога у своїй хатиночці на курчячих ніжках. Дивиться: немає Івана-Царевича. Кинулася навздогін з усіх сил. На залізній ступі скаче, тичкою поганяє, мітлою слід замітає – тільки вітер свистить, хмари розганяє...».

А зараз послухайте, як розповів П. Чайковський казку про Бабу Ягу в фортепіанній п'єсі, яку так і назвав – «Баба Яга».

Аналіз музики:

● Якою Баба Яга зображена в п'єсі?

● Як розповідає про неї музика? (Гучними, низькими звуками, музика звучить швидко, стрімко, – Баба Яга летить, намагається когось наздогнати...).

3. Порівняння музичних образів. Отже, завдяки музиці ви змогли уявити, які музичні образи – Феї Драже і Баби Яги – створив композитор.

VI. Ритмічні вправи у виконанні шумового оркестру.

Подивіться на запис на дошці.

● У чому різниця між ритмічними складами I та II? (Так, це довгі й короткі тривалості).

● Що означає знак Z? (Пауза).

УДК 372.878

А тепер проплескаймо кілька цікавих візерунків, які залишила нам зима на склі.

1. Вправа «Візерунок»: I П Z II.

2. Яку пісню нагадує цей ритмічний рисунок I П I I? Так, це пісня «Морозець».

VII. Виконання пісні Б. Фільца «Морозець» у кількох варіантах: 1) без музичного супроводу; 2) із супроводом шумового оркестру, виділяючи сильну долю кожного такту; 3) виконання із танцювальними рухами, музичним супроводом та шумовим оркестром (клас розподілено на групи).

VIII. Підсумок уроку. Домашнє завдання: намалювати героїв музики П. Чайковського або такого героя, якого уявляють діти.

Вихід із класу під музику П. Чайковського «Танець феї Драже».

Стаття надійшла до редакції 20 вересня 2013 року

Рейзина Е. Выразительные возможности музыкального искусства

Разработанный конспект урока музыки в первом классе дает ученикам представление о выразительных возможностях музыкального искусства; автор предлагает это сделать, обратившись к сказочным образам из произведений Петра Чайковского.

Ключевые слова: урок музыки, первоклассники, выразительные возможности музыки.

Reyzina E. Expressive possibilities of musical art

The compendium of music lesson at the first class worked out by the author gives the schoolchildren the idea about expressive possibilities of musical art; the author suggests to do appealing to fairy-tale characters from the works of Peter Tchaikovsky.

Keywords: music Lesson, first-class schoolchildren, expressive possibilities of music.

Алла Гончарук,
учитель музики ЗШ № 46 (м. Київ)

ЧУДОДІЙНИЙ ВПЛИВ МУЗИКИ МОЦАРТА

У запропонованій розробці розкривається методика слухання музики на прикладі творів В. А. Моцарта.

Ключові слова: урок музики, учні 6-го класу.

Мета: збагатити враження учнів про музику, творчість В. А. Моцарта; продовжити вивчення зв'язків музики, літератури, живопису, архітектури; залучення учнів до художньо-творчої діяльності; перевірка засвоєного матеріалу (понять поліфонія, гомофо-

нія); засвоєння понять рондо, серенада, реквієм, лакрімоза.

I. Організаційний момент. Музичне вітання. (Учні виконують «Гімн України» на сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького).